

Jussi Lassila, vanhempi tutkija

VENÄJÄN ELÄKEUUDISTUS

TESTI HALLINNON KESTÄVYYDELLE JA KANSALAISTEN KÄRSIVÄLLISYYDELLE

Kreml on epäonnistumassa yrityksissään tarjota kansalaisille mielekkäitä tulevaisuudennäkymiä. Eläkeuudistus ei kansalaisten silmissä näytä välttämättömältä toimelta taloudellisen ja yhteiskunnallisen vakauden säilyttämiseksi, vaan osoitukselta siitä, että kansalle ei ole paikkaa eliitin veneessä.

Kun jalkapallon maailmanmestaruuskisat käynnistyivät kesäkuun 14. päivänä, Venäjän hallitus julkisti esityksen eläkeiän nostamiseksi asteittain vuodesta 2019 alkaen. Miesten eläkeikä nousisi 65 vuoteen, naisten 63 vuoteen. Nykyinen eläkeikä on miehillä 60 ja naisilla 55 vuotta. Kyseessä on Putinin valtakauden toistaiseksi vaikein ja epäsuosituin hanke, ja ilmoituksen ajankohdalla hallitus pyrki minimoimaan uudistukseen kohdistuvan huomion.

Vain harva kiistää Venäjän eläkejärjestelmän uudistamisen välttämättömyyttä, sillä maan väestöennuste ja talouden kehitys näyttävät ongelmallisilta. Nyt tarjottua esitystä voidaan kuitenkin pitää Kremlin pakonomaisena yrityksenä paikata vuotavaa budjettia mutta

ylläpitää ulkopoliittista seikkailu-
politiikkaa ja hallinnon korruptoituneita etuisuuksia pikemmin kuin hyvin suunniteltuna yhteiskunnallisena uudistuksena. Miljoonat venäläiset miehet eivät tule elämään kaavailtuun eläkeikään asti. Venäläismiesten elinajanodote on 67 ja naisten 77 vuotta.

Hankkeella on ollut välittömiä poliittisia seurauksia, ja jää nähtäväksi, hillitsevätkö presidentti Vladimir Putinin tekemät myöntytykset kansalaisten pettymystä. Putinin esityksestä naisten eläkeikää nostettaisiin 60 vuoteen. Hyvin järjestetyistä MM-kisoista, kisaisännän menestyksestä ja loma-ajasta huolimatta kaavailtu eläkeiän nosto on mobilisoinut kansalaiset laajaan vastustukseen. Levada-keskuksen kyselyssä 89

prosenttia kansalaisista vastusti uudistusta, ja Yhteiskunnallisen mielipiteen säätöön kyselyssä 43 prosenttia ilmoitti olevansa valmis osoittamaan mieltään sitä vastaan. Jälkimmäinen osuus on ennen näkemättömän suuri.

Kaikkein merkittävin poliittinen seuraus ja muutos aiempaan on ollut se, että myös presidentti Putin on saanut osansa kansalaisten tyytymättömyydestä.

Presidentin suosio on perinteisesti pysynyt lähes koskemattomana hallituksen ja viranomaisten huonosta maineesta huolimatta. Putin on edelleen suosittu, mutta hallituksen hanke on aiheuttanut huolestuttavan trendin Venäjän johtajakeskeiselle autoritääriselle järjestelmälle. Heinäkuussa Putinin kannatuslukemat putosivat 15

prosenttia huhtikuun lukemista: 82 prosentista 67 prosenttiin.

Kansalaisten lisääntynyt tyytyväisyys ja Putinin heikentynyt kansansuosio muodostavat huomattavaa painetta Kremlin poliittiselle tasapainolle. Putinin ympärille rakennetussa lumedemokratiassa hallinnolle lojaali systeemin sisäinen oppositio on voinut arvostella hallintoa lähinnä sisäpoliittisissa kysymyksissä. Vaikutusvaltaisain Kremlin hyväksymä oppositio-ryhmä on ollut Venäjän kommunistinen puolue, jonka keskeisin äänestäjäryhmä ovat eläkeläiset ja lähellä eläkeikää olevat kansalaiset. Kommunistinen puolue onkin ollut tähän mennessä aktiivisin eläkeuudistuksen vastustaja.

Kriittisissä arvioissa kommunistisen puolueen aktivoituminen on nähty osana hallinnon taktiikkaa kanavoida kansalaisten tyytymättömyys Kremlille lojaalien kommunistisen puolueen ja hallitusta lähellä olevien ammattijärjestöjen kautta. Näin voitaisiin rajoittaa kansalaisten lähtemistä riippumattomien oppositio toimijoiden, ennen kaikkea Aleksei Navalnyin, järjestämiin mielenilmauksiin.

Onnistuakseen tämä taktiikka edellyttää yhtäältä sitä, että nimenomaan systeemioppositio on uskottavin ja tehokkain eläkeuudistuksen vastustaja. Toisaalta hallituksen

tulee tarjota systeemioppositiolle jokin kannustin alistua tällaiseen rooliin. Nimellinen vaikutusvalta on tähän saakka ollut tärkein kannustin systeemioppositiolle. Se on tarjonnut sekä suojan systeemin ulkopuolisilta haastajilta että houkuttelevia poliittisia asemia systeemin sisältä. Konsensus Kremlin ulkopoliitikasta ja suhteellisen vakaa sisäpoliittinen tilanne eivät ole antaneet systeemioppositiolle syytä haastaa hallintoa. Nyt pitkään jatkuneet sosioekonomiset vaikeudet ovat horjuttamassa tätä tasapainoa, ja eläkeuudistus vaikuttaa olevan viimeinen niitti.

Hallinnolle nykytilanne tarjoaa lähinnä suota ja vetelää. Ensinnäkin systeemiopposition edellytykset vastata näin laajaan kansalaisten tyytymättömyyteen ovat heikot, koska kaikkien puolueiden maine on heikko kansalaisten keskuudessa.

Toiseksi valtapuolue Yhtenäisen Venäjän ja Putinin kannatuksen lasku luo systeemioppositiolle kiusauksen osoittaa halua ja tarvetta olla riippumaton. Myös systeemin ulkopuolisen opposition aktivoituminen kannustaa tähän.

Kolmanneksi vaarana on, että osa kommunistisesta puolueesta liittoutuu riippumattoman opposition kanssa, mikäli kommunisteille tarjottu virallinen rooli ei tyydytä

puolueen kannattajia ja aluetason toimijoita.

Eläkeuudistuksen vastustus tuo esille sen, että kaikkia Venäjän sisäisiä vaikeuksia ei voida enää laittaa lännen vihamielisen asennoitumisen syyksi. Kremlin ulkopoliitikka on jossain määrin vastannut kansalaisten kysyntään, mutta kun kyse on perimmäisistä tarpeista, ulkopoliitikka ei palvele enää sisäpolitiikkaa. Krim voidaan haluta osaksi Venäjää, mutta siitä ei olla valmiita maksamaan. Yhdysvaltojen mahdolliset lisäpakotteet syventäisivät taloudellisia ongelmia, ja ulkopoliittiset irtiotot tarkoittaisivat tässä tilanteessa varmoja lisäsanktioita. Ne puolestaan vaikeuttaisivat taloutta tasapainottavien uudistusten ja veronkorotusten toteuttamista entisestään.

Kreml kamppailee talouden ja yhteiskunnallisen tilanteen välttämättömän tasapainottamisen kanssa samalla kun kansalaisten vastustus hallituksen epäsuositteja toimia kohtaan kasvaa. Eläkeuudistus testaa Putinin hallinnon kestävyyttä. Presidentin suosio on laskusuunnassa, epäoikeudenmukaisuuden tunne yhteiskunnassa vahvistuu, ja hallitus tukahduttanee vastustustaan aiempaa tiukemmin.